

Tatarlaste-krjašeenide mitmehäälsus Volga-Kaama regiooni etnokultuurilises kontekstis (rituaalne laulmine ja heterofoonia)

Resüme

Nailja Almejeva

Volga-Kaama regioon, mida paljude sajandite jooksul on asustanud soome-ugri ja turgi rahvad, kujutab endast arhailist kultuuripiirkonda Euraasia keskmes. Seal võib veel tänapäevalgi leida rituaalse laulmise väärtuslikke näiteid.

Pärast selle ala ühendamist Venemaaga 1552. a kristianiseerisid ortodoksi misjonärid kõik kohalikud rahvad. Seda, milline oli kirikulaulu mõju traditsionaalsele mitmehäälsusele, pole siiani uuritud.

Heterofoonia on laulukultuuri avaldumise üks vorme. Ortodokssed tatarlased-krjašeenid (nende arv on ligikaudu 200 000) elavad Tatarstanis, Baškortostanis, Udmurtias ja Tšuvašias koos maride, udmurtide, tšuvašide, venelaste ning muhamedi usku tatarlastega. Muusikalises mõttes erinevad tatarlased-krjašeenid Kaasani tatarlastest nii žanrisüsteemi kui mitmehäälse laulutraditsiooni poolest. Nende laulukultuur on tüpoloogiliselt sarnane tšuvaši, mari, udmurdi ja mordva laulukultuuridega. Peetakse võimalikuks, et tatarlaste-krjašeenide asustusel on geneetiline seos mitte ainult tšuvašide ja baškiiridega, vaid ka maride, udmurtide ja mordvalastega.

Tatarlaste-krjašeenide heterofoonia on arenenud kompositsioonistiil, see nõuab esitajalt erakordset intuitsiooni, mille aluseks on traditsionaalne muusikaline mõtlemine ja pidev muusikaline tegevus.

Tatarlaste-krjašeenide traditsionaalne laul ei jagune partiideks, st meloodiat esitavad hääled on oma tähtsuse poolest võrdesed. Viisi mõnes punktis kõlavad eri hääled unisoonis. Meloodia olulisemad karakteristikud on heli energia ja tämber. Näib, nagu oleksid lauljad laulmise ajal süüvinud meditatiivsesse helisse. Selline musitseerimise viis on tänapäeval hääbumas koos muistsete traditsioonidega.

Traditsionaalse polüfoonia universaalsed jooned kõnealuses regioonis on järgmised:

1. Struktuur. Lineaar-klasterklikku tüüpi heterofoonia tatarlaste-krjašeenide lauldes seondub mordva, idamari ja lõunaudmurdi heterofoonilise laulumaneeriga.
2. Tämber. Terav, instrumentaalse varjundiga tämber esineb nii tatarlased-krjašeenid, lõunaudmurdi kui ka alamtšuvaši suvise pööripäeva lauldes.
3. Rütm. Rütmilisi stereotüüpe, mis korrastavad tatarlaste-krjašeenide heterofoonilisi laule, võib leida samuti idamari, alamtšuvaši ja lõunaudmurdi viisides.
4. Intonatsioon. Tatarlaste-krjašeenide rituaalsetel lauludel on intonatsioonilisi paralleele teatud alamtšuvaši ja idamari lauludega.

Kokkuvõtteks peame rõhutama, et oleks väärt käsitleda erinevate rahvaste laulutraditsiooni samasena. Mentaliteedi- ja keeleerinevused aitavad luua kordumatuid kombinatsioone igal üksikjuhul.